

ฟ่อนเล็บ : คณะช่างฟ่อนอาวุโสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่

ว่าที่ร้อยตรีสรายุทธ อ่องแสงคุณ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**FINGERNAIL DANCE STYLE OF PHRA SINGH WORAMAHAVIHARN TEMPLE'S
TROUPE, CHIANG MAI**

Acting Lt. Sarayut Ongsangkun

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Thai Dance

Department of Dance

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

500724

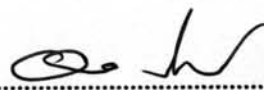
หัวข้อวิทยานิพนธ์ พื่อนเถิบ: คณะช่างพื่อนอาวุโสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่
โดย ว่าที่ร้อยตรี สรายุทธ อ่องแสงคุณ
สาขาวิชา นาฏศิลป์ไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. อนุกุล โจนสุขสมบูรณ์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สวภา เวชสุรภัย)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร. อนุกุล โจนสุขสมบูรณ์)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ เกียรติสุขศรี)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอย่างดียิ่งจากบุคคลหลายท่านที่ให้ความรู้ทางวิชาการ ให้คำปรึกษา และสละเวลาอันมีค่า พร้อมทั้งเสนอแนะให้ข้อคิดเห็น และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ด้วยดีตลอดมา อันได้แก่ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ อาจารย์ ดร.อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สวภา เวชสุรกันย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติศักดิ์ เกิดอรุณสุขศรี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ

ข้อมูลประวัติและผลงานการฟ้อนเล็บของคณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ จากศิลปินช่างฟ้อน อันได้แก่ นางจันทร์จร ศศิธร นางเก็ยงคำ อรุณสิทธิ์ นางศรีนวล โพธิศรี นางบัวผา จันทิมา และอีกหลายท่านที่ให้ความอนุเคราะห์

งานวิจัยฉบับนี้เกิดขึ้นได้ด้วยความอนุเคราะห์ทุนการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จนจบการศึกษา และทุนสนับสนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปี 2550 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุษบัน ศรีสารคาม อาจารย์พิมพ์แข สุวรรณกนิษฐ อาจารย์ในภาควิชาศิลปะการแสดงทุกท่าน เจ้าหน้าที่คณะ อาจารย์ยุพิน เข้มมุกด์ และเจ้าหน้าที่ศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อาจารย์คำหวัด ศิลปะสมบัติ อาจารย์เพ็ญแข จิตรทอง อาจารย์สุกัญญา ชมพูนรินทร์ อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่และลูกศิษย์ทุกคน ที่คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษา และให้กำลังใจเสมอมา

ขอขอบพระคุณ ภาควิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้อโอกาสและอำนวยความสะดวกในการใช้สถานที่ในการทำงานวิจัย ขอขอบพระคุณนางเสาวนีย์ บางโรย นายศราวุธ จันทระจำ และเพื่อนนิสิตปริญญาโทรุ่นที่15 สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ปีการศึกษา 2549 ที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัย

และขอขอบพระคุณบิดา มารดา ผู้เป็นครูคนแรกที่ทำให้ความรู้ อบรมสั่งสอนและสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้มีชีวิตที่ดีและเป็นคนดีของสังคม นายธงชัย จินชาติ ที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายบูชาแด่บูรพกษัตริย์แห่งดินแดนล้านนา เจ้านายฝ่ายเหนือทุกพระองค์ พ่ออุ้ย แม่อุ้ย ผู้รังสรรค์และสืบทอดนาฏศิลป์ล้านนา อันเป็นประ โยชน์ต่อการศึกษา และเป็นสมบัติของแผ่นดินสืบไป

ว่าที่ร.ต. สราวุธ อ่องแสงคุณ : ฟ้อนเล็บ คณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร
จังหวัดเชียงใหม่.(FINGERNAIL DANCE STYLE OF PHRA SINGH
WORAMAHAVIHARN TEMPLE'S TROUPE , CHIANG MAI)อ. ที่ปรึกษา : อ.ดร.
อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์, 227 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาประวัติ แนวคิดและศึกษาการฟ้อนเล็บของช่างฟ้อนอาวุโส
วัดพระสิงห์วรมหาวิหารจังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างปี พ.ศ.2503 – 2550 ระเบียบวิธีวิจัยใช้การศึกษา
เอกสาร สัมภาษณ์ ช่างฟ้อนและผู้ทรงคุณวุฒิ สังเกตการณ์แสดงจริง และการแสดงในวีดิทัศน์
ตลอดจนการฝึกฟ้อนเล็บจากช่างฟ้อนอาวุโส

การวิจัยพบว่า การฟ้อนเป็นส่วนสำคัญในงานประเพณีทั้งหลายของเชียงใหม่ ปัจจุบันนี้
ราชการได้ใช้ฟ้อนสนับสนุนการท่องเที่ยว ซึ่งมีฟ้อนเล็บเป็นชุดที่นิยมมากที่สุด ฟ้อนเล็บเกิดขึ้น
เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2460 จำแนกกลุ่มช่างฟ้อนได้ 4 กลุ่มคือ กลุ่มเจ้านายฝ่ายเหนือ ที่ฟ้อนในงาน
สำคัญ เช่น ฟ้อนทูลพระขวัญรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถ เสด็จเชียงใหม่ กลุ่มนักเรียนหญิงซึ่งฟ้อนในงานกิจกรรมของโรงเรียน
กลุ่มอาชีพรับจ้างฟ้อน ให้ความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยวในงานรื่นเริงทางธุรกิจ และกลุ่มช่างฟ้อน-
หัววัด ที่ประจำอยู่ตามวัดต่าง ๆ เช่น วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่

คณะช่างฟ้อนวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ มีช่างฟ้อนอยู่ 4 คน แสดงเป็น
ครั้งคราวในงานวัดและงานทั่วไป เครื่องแต่งกายเป็นแบบพื้นเมืองเชียงใหม่ สวมเล็บยาวทำด้วย
ทองเหลืองทุกเล็บยกเว้นนิ้วหัวแม่มือ วงดนตรีที่ใช้ฟ้อนเป็นวงเฉพาะเรียกว่า วงตั้งโนง รูปแบบ
การฟ้อนเป็นการผสมผสานแบบคุ้มหลวงเชียงใหม่ และแบบพื้นเมือง ท่าฟ้อนมี 15 ท่า มีการแปร
แถว 3 กระบวนท่า ใช้จังหวะนับ 5 จังหวะ

รูปแบบการฟ้อนของคณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่
ปัจจุบันยังไม่มีผู้สืบทอดจึงควรอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษา สืบทอดไว้เป็นมรดกอันทรงคุณค่าสืบไป

ภาควิชา นาฏยศิลป์
สาขาวิชา นาฏยศิลป์ไทย
ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4986860535 : MAJOR THAI DANCE

KEY WORD: FINGERNAIL DANCE STYLE OF PHRA SINGH WORAMAHAVIHARN

TEMPLE'S TROUPE ,CHIANG MAI

ACTING2LT. SARAYUT ONGSANGKUN : FINGERNAIL DANCE STYLE OF

PHRA SINGH WORAMAHAVIHARN TEMPLE'S TROUPE ,CHIANG MAI :

ANUKOON ROTJANASUKSOMBOON, Ph.D., 227 pp.

This thesis aims at studying the history concept and dance patterns of senior dancers at Wat Pra Sing temple in Chiangmai during 1960-2007 Research methodology includes documentary, interviewings dancers and scholars, observing actual performances and VCD,and researcher's training with the senior dancers.

The research finds that dance plays a very important part in many Chiangmai traditional festivals Nowsaday, dance is used to promote tourism among which Fon Leb or nail dance is the most popular, Fon Leb was probably began around 1920's and being performed by four major groups today First is the dancers who belong to the northern royql families twho dance on special occasicns such as welcoming the King and Queen to Chiangmai. Second is the school girls who dance for their school functions. Third is the commercial groups who entertain tourists and perform for business events. Forth is the dancers belonging to a particular Buddhist temples such as Wat Pra Sing group. This group comprises 4 senior dancers perform occasionally at Wat Pra Sing temple fairs and some special fairs elsewhere They dress in traditional Chiangmai costume wearing long brass nails on every finger except the thumbs . Theg dance with a special kind of music ensemble called "Tueng N0ng". Their dance style is a combination of those from the ancient court of Chiangmai and from the northern folk dance. There are 15 dance positions and 3 floor patterns. They dance on 5 counts instead of 7 counts as commonly practice by other groups.

This dance groups and their special dance style are declining since there is transmission of knowledge to younger generation. There should be some ways to preserve this ancient and valueless dance form

Department Dance

Student's signature.....

Field of study Thai Dance

Advisor's signature.....

Academic year 2007

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ญ

บทที่ 1 บทนำ.....	1
--------------------------	----------

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของประเด็นในการวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	3
1.3 ขอบเขตของงานวิจัย.....	3
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6

บทที่ 2 ความเป็นมา วิถีชีวิต ประเพณี ของชาวเชียงใหม่.....	7
--	----------

2.1 การเพื่อนของชาวเชียงใหม่.....	11
2.2 ความเป็นมาของการใช้เล็บประกอบการเพื่อน.....	16
2.3 รูปแบบการสืบทอดการเพื่อนเล็บ.....	22
2.4 รูปแบบการแต่งกายเพื่อนเล็บ.....	74
2.5 เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการเพื่อน.....	85
2.6 การประกวดเพื่อนเล็บ.....	92
สรุปบทที่ 2.....	104

บทที่ 3 ประวัติช่างฟ้อนเล็บคณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร	
จังหวัดเชียงใหม่.....	106
3.1 ช่วงก่อตั้งคณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์.....	106
3.2 ผลงานการเผยแพร่การฟ้อนของคณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์.....	115
3.3 ประวัติสมาชิกคณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์.....	116
3.4 องค์ประกอบการฟ้อนของคณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์	124
3.4.1 เครื่องแต่งกาย.....	124
3.4.2 คนตรีประกอบการฟ้อนของคณะช่างฟ้อน.....	130
3.4.3 การฝึกหัดและขั้นตอนการฝึกซ้อม.....	130
3.4.4 สถานที่ในการฝึกหัด.....	131
3.5 เกณฑ์การตัดสินการประกวดฟ้อนเล็บของคณะช่างฟ้อนอาวุโส	
วัดพระสิงห์.....	132
3.5.1 ความพร้อมเพียงและการแปรแถว.....	132
3.5.2 ความถูกต้องของจังหวะกระบวนท่าในการฟ้อน.....	132
3.5.3 การแต่งกายของช่างฟ้อนผู้เข้าประกวด.....	132
3.5.4 ระยะเวลาในการฟ้อน.....	133
สรุปบทที่ 3.....	134
บทที่ 4 กระบวนท่าฟ้อนเล็บของคณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร	
จังหวัดเชียงใหม่.....	135
4.1 ลักษณะการเข้าท่าและทิศทางของการฟ้อนเล็บคณะช่างฟ้อนเล็บอาวุโส	
วัดพระสิงห์.....	137
4.2 ลักษณะการแปรแถวของคณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์.....	170
สรุปบทที่ 4.....	173
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	174
ข้อเสนอแนะ.....	179

รายการอ้างอิง.....	180
ภาคผนวก.....	184
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	227

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 2.1 แผนที่จังหวัดเชียงใหม่.....	8
ภาพที่ 2.2 แผนที่ตัวเมืองเชียงใหม่.....	10
ภาพที่ 2.3 การรำโนราโดยนายชก ชูบัว.....	18
ภาพที่ 2.4 การแสดงฟ้อนภูไท.....	18
ภาพที่ 2.5 การแต่งกายของช่างฟ้อนเล็บวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่.....	21
ภาพที่ 2.6 เจ้ากอแก้ว ประกายกาวิล ณ เชียงใหม่ และ เจ้าวิไลวรรณ ณ เชียงใหม่.....	25
ภาพที่ 2.7 คณะช่างฟ้อนที่ร่วมขบวนแห่ ในงานประเพณีฮ่เป็ง.....	27
ภาพที่ 2.8 คณะศรัทธาชาวบ้านร่วมขบวนแห่ ในงานประเพณีปอยลูกแก้ว.....	29
ภาพที่ 2.9 คณะศรัทธาชาวบ้านร่วมแห่คันคร้วทาน.....	31
ภาพที่ 2.10 ดันเงินที่คณะศรัทธาชาวบ้านร่วมทำบุญในงานปอยหลวง.....	32
ภาพที่ 2.11 ประเพณีพอยลื้อ จะนิยมจัดตกแต่งปราสาทเป็นรูปนกหัสดีลิงค์.....	34
ภาพที่ 2.12 ฟ้อนเล็บในขบวนแห่ประเพณีปีใหม่.....	36
ภาพที่ 2.13 การฟ้อนเล็บของ คร. เจ้าดวงเดือน ณ เชียงใหม่.....	37
ภาพที่ 2.14 ประเพณีการเล่นรคน้ำในประเพณีปีใหม่เมือง.....	38
ภาพที่ 2.15 ประเพณีการสรงพระธาตุ ณ วัดพระธาตุหริภุญชัย.....	40
ภาพที่ 2.16 คณะศรัทธาชาวบ้านร่วมฟ้อนเล็บถวายในงานประเพณีใส่ขันดอก.....	41
ภาพที่ 2.17 ประชาชนชาวเชียงใหม่ร่วมกันใส่ขันดอกไม้.....	42
ภาพที่ 2.18 ช่างฟ้อนเล็บในขบวนแห่ประเพณีการทานสลาก.....	44
ภาพที่ 2.19 ช่างฟ้อนเล็บในขบวนแห่เทศกาลไม้ดอกไม้ประดับ.....	45
ภาพที่ 2.20 การฟ้อนของเจ้านายฝ่ายเหนือชายนำขันพระขวัญ.....	48
ภาพที่ 2.21 การฟ้อนของเจ้านายฝ่ายเหนือหญิงนำขันพระขวัญ.....	48
ภาพที่ 2.22 ขบวนฟ้อนของเจ้านายฝ่ายเหนือชายนำขันพระขวัญ.....	50
ภาพที่ 2.23 ขบวนฟ้อนของเจ้านายฝ่ายเหนือหญิงนำขันพระขวัญ.....	51
ภาพที่ 2.24 การฟ้อนเล็บของเจ้านายฝ่ายเหนือหญิงในขบวนพิธีทูลพระขวัญ.....	52
ภาพที่ 2.25 การฟ้อนเล็บของเจ้านายฝ่ายเหนือหญิงในขบวนพิธีทูลพระขวัญ.....	53
ภาพที่ 2.26 พิธีบายศรีทูลพระขวัญ แด่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ.....	54
ภาพที่ 2.27 เจ้านายฝ่ายเหนือหญิงฟ้อนถวาย แด่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ.....	55
ภาพที่ 2.28 เจ้านายฝ่ายเหนือหญิงฟ้อนถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.....	56
ภาพที่ 2.29 คุณหญิงเจ้าระวีพันธุ์ สุจริตกุล ผูกข้อพระกรถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ.....	58

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 2.30	เจ้านายฝ่ายเหนือหญิงพื่อนนำขบวน บายศรีทูลพระขวัญถวาย แด่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ.....59
ภาพที่ 2.31	เจ้านายฝ่ายเหนือหญิงพื่อนเลียบถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ.....59
ภาพที่ 2.32	ภาพการแต่งกายของเจ้านายฝ่ายเหนือฝ่ายชาย เมื่อปี พ.ศ. 2501.....61
ภาพที่ 2.33	ภาพการแต่งกายของเจ้านายฝ่ายเหนือฝ่ายชาย เมื่อปี พ.ศ. 2547.....61
ภาพที่ 2.34	ภาพการแต่งกายของเจ้านายฝ่ายเหนือฝ่ายหญิง เมื่อปี พ.ศ. 2501.....62
ภาพที่ 2.35	ภาพการแต่งกายของเจ้านายฝ่ายเหนือฝ่ายหญิง เมื่อปี พ.ศ. 2547.....62
ภาพที่ 2.36	พื่อนเลียบของนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่.....67
ภาพที่ 2.37	พื่อนเลียบ จำนวน 1,800 คน งานเชียงใหม่วิชาการเทิดไทองค์กรราชันย์.....68
ภาพที่ 2.38	พื่อนเลียบงานเชียงใหม่วิชาการ.....69
ภาพที่ 2.39	การแต่งกายของช่างพื่อนเลียบ.....69
ภาพที่ 2.40	พื่อนเลียบเจ้านาย ในการประกวดนางสาวเชียงใหม่.....71
ภาพที่ 2.41	คณะช่างพื่อนเลียบหัววัดทำการพื่อนนำขบวนแห่คร้วทาน.....73
ภาพที่ 2.42	การแต่งกายของเจ้านายฝ่ายเหนือฝ่ายชาย.....77
ภาพที่ 2.43	การแต่งกายของเจ้านายฝ่ายเหนือฝ่ายหญิง.....77
ภาพที่ 2.44	ภาพการแต่งกายในจิตรกรรมฝาผนังแสดง.....78
ภาพที่ 2.45	ซิ่นดำ หรือซิ่นกำน.....79
ภาพที่ 2.46	ซิ่นไหมสันกำแพง.....79
ภาพที่ 2.47	การแต่งกายของช่างพื่อนเลียบด้านหน้า.....80
ภาพที่ 2.48	การแต่งกายของช่างพื่อนเลียบด้านหลัง.....80
ภาพที่ 2.49	การแต่งกายของช่างพื่อนเลียบใช้หม้อสไบในการพื่อน.....81
ภาพที่ 2.50	การเกล้าผมมวยแบบคนเมือง.....83
ภาพที่ 2.51	ทรงผมแบบวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่.....84
ภาพที่ 2.52	เลียบพื่อน.....85
ภาพที่ 2.53	กลองแหว.....86
ภาพที่ 2.54	กลองตะลวดปด.....88
ภาพที่ 2.55	ซ้องอู้และซ้องโฮย้ง.....89
ภาพที่ 2.56	สว่า.....90
ภาพที่ 2.57	แนน้อย และแนหลวง.....91
ภาพที่ 2.58	การประกวดพื่อนเลียบของคณะช่างพื่อนคุ้มดอกเอื้อง.....97
ภาพที่ .59	คณะช่างพื่อนที่เข้าร่วมประกวด.....97

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 2.60	คณะช่างฟ้อนวัดพันแหวนที่เข้าร่วมประกวด.....98
ภาพที่ 2.61	การประกวดฟ้อนเล็บของคณะช่างฟ้อนคุ้มคอกเอื้อง.....100
ภาพที่ 2.62	คณะช่างฟ้อนของคณะวัดท่าจำปี.....100
ภาพที่ 2.63	คณะช่างฟ้อนที่เข้าร่วมประกวด.....101
ภาพที่ 2.64	การประกวดฟ้อนเล็บของคณะช่างฟ้อนคุ้มคอกเอื้อง.....101
ภาพที่ 2.65	การประกวดฟ้อนเล็บของคณะช่างฟ้อนคุ้มคอกเอื้อง.....102
ภาพที่ 2.66	คณะช่างฟ้อนเล็บหัววัดทำการฟ้อนในงานปอยหลวง.....102
ภาพที่ 2.67	คณะช่างฟ้อนเล็บหัววัดทำการฟ้อนในงานปอยหลวง.....103
ภาพที่ 2.68	คณะช่างฟ้อนเล็บหัววัดทำการฟ้อนในงานปอยหลวง.....103
ภาพที่ 3.1	คณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์ที่ได้มีการร่วมกลุ่มกัน ถึง 10 คน.....109
ภาพที่ 3.2	คณะช่างฟ้อนเล็บอาวุโสวัดพระสิงห์.....110
ภาพที่ 3.3	คณะช่างฟ้อนเล็บอาวุโสวัดพระสิงห์.....110
ภาพที่ 3.4	คณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์.....112
ภาพที่ 3.5	คณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์.....112
ภาพที่ 3.6	คณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์113
ภาพที่ 3.7	คณะช่างฟ้อนเล็บอาวุโสวัดพระสิงห์.....113
ภาพที่ 3.8	ทูลเกล้าถวายช่อดอกไม้แด่พระราชินีแห่งประเทศไทย.....114
ภาพที่ 3.9	คณะช่างฟ้อนเล็บอาวุโสวัดพระสิงห์.....114
ภาพที่ 3.10	คณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์.....119
ภาพที่ 3.14	นางอำไพ ดวงใจ.....120
ภาพที่ 3.15	นางศรีนวล โพรศิริ.....121
ภาพที่ 3.16	นางศุภา จันทิมา.....122
ภาพที่ 3.17	รูปแบบการแต่งกายของคณะช่างฟ้อนเล็บอาวุโสวัดพระสิงห์.....124
ภาพที่ 3.18	รูปแบบการนุ่งซิ่นของคณะช่างฟ้อนเล็บอาวุโสวัดพระสิงห์.....125
ภาพที่ 3.19	รูปแบบเสื้อและการห่มสไบ.....126
ภาพที่ 3.20	การเกล้าผมด้านหน้าของช่างฟ้อนเล็บอาวุโสวัดพระสิงห์.....128
ภาพที่ 3.21	การเกล้าผมด้านหลังของช่างฟ้อนเล็บอาวุโสวัดพระสิงห์.....128
ภาพที่ 3.22	รูปเล็บฟ้อนของคณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์.....129
ภาพที่ 3.22	รูปเล็บฟ้อนของคณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์.....129
ภาพที่ 4.1	ท่ามือจีบส่งหลัง.....138
ภาพที่ 4.2	ท่าบังหน้า.....139

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 4.3 ทำไห้ว.....	140
ภาพที่ 4.4 ทำบิควับาน.....	141
ภาพที่ 4.5 ทำกินนรวิ.....	142
ภาพที่ 4.6 ทำขอนมือซ้าย.....	143
ภาพที่ 4.7 ทำสอดสูงจิบหลัง.....	144
ภาพที่ 4.8 ทำสอดสูงจิบหลัง.....	145
ภาพที่ 4.9 ทำกลางอัมพร.....	146
ภาพที่ 4.10 ทำสอดสูงจิบหลัง.....	147
ภาพที่ 4.11 ทำสะบัดจิบ.....	148
ภาพที่ 4.12 ทำสอดสร้อย.....	149
ภาพที่ 4.13 ทำสอดสร้อย.....	150
ภาพที่ 4.14 ทำกัณฑ์ร้อน.....	151
ภาพที่ 4.15 ทำจิบส่งหลัง.....	152
ภาพที่ 4.16 ทำพรหมสี่หน้า.....	153
ภาพที่ 4.17 ทำ7กระต่ายต้องแรง.....	154
ภาพที่ 4.18 ทำจิบส่งหลัง.....	155
ภาพที่ 4.19 ทำข้อมมือจิบหงายข้าง.....	156
ภาพที่ 4.20 ทำข้อมมือจิบหงายข้าง.....	157
ภาพที่ 4.21 ทำผาลาเพียงไหล่.....	158
ภาพที่ 4.22 ทำผาลาเพียงไหล่.....	159
ภาพที่ 4.23 ทำบังหน้า.....	160
ภาพที่ 4.24 ทำไห้ว.....	161
ภาพที่ 4.25 ทำจบ.....	162